

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL KREIPIMOSI Į LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINĮ TEISMĄ

2024 m. d. Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 105 straipsnio pirmąja dalimi, 106 straipsnio pirmąja dalimi ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 65 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

1. Prašyti Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą ištirti, ar Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnis, pagal kurį Lietuvos Respublikos civilinio kodekso trečiosios knygos VI dalies XV skyriaus normos dėl bendro gyvenimo neįregistravus santuokos įsigalioja nuo įstatymo, reglamentuojančio partnerystės įregistravimo tvarką, įsigaliojimo momento tiek, kiek įstatymų leidėjas konstitucinę asmens teisę į šeimos santykių teisinį pripažinimą ir apsaugą sureguliuavo tokiu būdu, kad ši asmens teisė ir galimybė ja veiksmingai pasinaudoti visiškai priklauso nuo įgyvendinimo sąlygos, pagal kurią turi būti numatyta tik šios teisės įgyvendinimo procedūra, neprieštaruja Konstitucijos 6 straipsnio pirmosios dalies nuostatai, kad Konstitucija yra tiesioginio taikymo aktas, 21 straipsnio antrajai ir trečiajai dalims, įpareigojančioms įstatymu ginti žmogaus orumą ir draudžiančioms jį žeminti, 22 straipsnio pirmajai ir ketvirtajai dalims, saugančioms asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, 29 straipsniui, įtvirtinančiam visų asmenų lygybės principą, 38 straipsnio pirmajai ir antrajai dalims, pagal kurias valstybė saugo šeimas, Konstitucijos 135 straipsnio pirmąją dalį, pagal kurią Lietuvos Respublika privalo vadovautis visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis, ir 138 straipsnio trečiają dalį, apibrėžiančią Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotų tarptautinių sutarčių vietą nacionalinėje teisės sistemoje, konstituciniams teisinės valstybės ir teisėtų lūkesčių principams, atsižvelgiant į šiuos teisinius argumentus:

1.1. Pagal oficialiąją konstitucinę doktriną (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimą byloje Nr. 21/2008 ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimą Nr. KT3-N1/2019) Konstitucijos 38 straipsnio antroje dalyje įtvirtinta valstybės pareiga saugoti ir globoti šeimą, kurios konstitucinė samprata negali būti kildinama tik iš santuokos instituto, įtvirtinto Konstitucijos 38 straipsnio trečiosios dalies nuostatose. Ši nuostata, kaip ji aiškinama Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, sukūrė valstybei pozityvią pareigą saugoti ir globoti ne tik santuokos pagrindu kuriamus asmenų tarpusavio šeimyninius ryšius, bet ir kitu pagrindu kuriamus ar atsirandančius, taip pat kitų formų šeimos santykius, grindžiamus tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu priimti tam tikras teises ir pareigas. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. Nr. KT3-N1/2019 nutarime pabrėžta, kad pagal Konstitucijos 38 straipsnio pirmąją ir antrąją dalis, aiškinamas kartu su Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygybės principu ir diskriminacijos draudimu, saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatiniais ar ilgalaikiais šeimos narių santykiais, t. y. grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei

savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas. Taigi pagal Konstitucijos 38 straipsnio pirmąją ir antrąją dalis, aiškinamas kartu su Konstitucijos 29 straipsniu, saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą. Iš Konstitucijos 38 straipsnio pirmosios dalies kylanti valstybės pareiga įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų šeimos, kaip konstitucinės vertybės, apsaugą, suponuoją ne tik valstybės pareigą nustatyti teisinį reguliavimą, kuriuo *inter alia* būtų sudarytos prielaidos šeimai tinkamai funkcionuoti, būtų stiprinami šeimos santykiai, ginamos šeimos narių teisės ir teisėti interesai, bet ir įstatymais bei kitais teisės aktais taip sureguliuoti šeimos santykius, kad nebūtų sudaroma prielaidų diskriminuoti šeimos santykių dalyvių (kaip antai santuokos neįregistravusių bendrai gyvenančių vyro ir moters, jų vaikų (įvaikių), vieno iš tėvų, auginančio vaiką (įvaikį), ir kt.).

1.2. Pagal Konstituciją, konstitucinį teisinės valstybės principą Seimas, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, vykdydamas savo konstitucinius įgaliojimus, privalo paisyti Konstitucijos ir iš jos kylančių reikalavimų, *inter alia* priimti įstatymus, užtikrinančius tinkamą žmogaus orumo (Konstitucijos 21 straipsnis), privataus gyvenimo (Konstitucijos 22 straipsnio pirmoji ir ketvirtoji dalys), lygiateisiškumo (Konstitucijos 29 straipsnis) apsaugą. Konstitucinė žmogaus orumo apsauga neatsiejama nuo Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto visų asmenų lygybės principo. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad visi žmonės iš prigimties laikytini lygiais savo orumu ir teisėmis (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. KT 20-II/2017, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. KT3-N1/2019, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024). Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas neatsiejamas nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, kuris yra universalus principas ir kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema bei pati Konstitucija (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas byloje Nr. 28/2009, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. KT6-N3/2016, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024). Kitaip tariant, iš Konstitucijos kyla pareiga įstatymu nustatyti alternatyvų santuokai šeimos kūrimo pagrindą, kuris būtų efektyvus ir užtikrintų santuokos nesudariusių asmenų konstitucinę teisę į jų šeimos santykių teisinį pripažinimą ir apsaugą, kaip to reikalauja Konstitucijos 38 straipsnio pirmoji ir antroji dalys, aiškinamos kartu su Konstitucijos 21 straipsnio antrąja ir trečiąja dalimis, 22 straipsnio pirmąja ir ketvirtąja dalimis bei 29 straipsniu.

1.3. Alternatyvus santuokai šeimos santykių kūrimo pagrindas ir tokių santykių teisinis reguliavimas yra bendro gyvenimo neįregistravus santuokos, arba kitaip dar vadinamo partnerystės, institutas, numatytas Civilinio kodekso trečiosios knygos VI dalies XV skyriuje. Taip Civilinio kodekso nuostatomis įgyvendinama iš Konstitucijos 38 straipsnio, aiškinamo kartu su Konstitucijos 21, 22 ir 29 straipsniais, kylanti konstitucinė teisė kurti šeimą kitokiu nei santuoka teisiniu pagrindu, kartu sukuriant šeimos santykių teisinę apsaugą. Kadangi įstatymų leidėjas šios konstitucinės teisės įgyvendinimą susiejo su Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnyje numatyta sąlyga, ši konstitucinė teisė neefektyvi ir iki šiol nėra užtikrinta dėl daugiau kaip 20 metų trunkančio įstatymų leidėjo neveikimo. Kitaip tariant, įstatymų leidėjas Civilinio kodekso trečiosios knygos VI dalies XV skyriuje numatė partnerystės teisinį režimą, tačiau jo įsigaliojimą ir galimybę juo veiksmingai pasinaudoti susiejo su įstatymo, reglamentuojančio partnerystės įregistravimo tvarką, kuris laikytinas procedūriniu arba įgyvendinamuoju teisės aktu, priėmimu, t. y. su procedūrinio pobūdžio *lex specialis* sąlyga, kuri nevykdoma dėl daugiau kaip 20 metų trunkančio įstatymų leidėjo neveikimo. Priimdamas Civilinį kodeksą, kuriame įtvirtintas bendro gyvenimo

nesudarius santuokos (partnerystės) institutas, įstatymų leidėjas asmenims sukūrė teisėtus lūkesčius dėl jų konstitucinių teisių į šeimos gyvenimo teisinį pripažinimą ir apsaugą garantijos, o sau – pareigą užtikrinti šios garantijos įgyvendinimą, tačiau šios pareigos nevykdo daugiau kaip 20 metų.

1.4. Konstitucijos 6 straipsnio pirmoje dalyje nustatyta: „Konstitucija yra vientisas ir tiesiogiai taikomas aktas.“ Aiškindamas šią nuostatą, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gruodžio 24 d. nutarime byloje Nr. 49/2000 Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad „Įstatymų leidėjo diskreciją leisti įstatymus, taip pat ir tuos, kuriuose reglamentuojama Konstitucijos nuostatų taikymo tvarka, riboja Konstitucija; įstatymų leidėjas privalo paisyti Konstitucijos normų ir principų. Taigi pagal Konstituciją įstatymų leidėjas neturi teisės nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų apribota ar paneigta galimybė tiesiogiai taikyti Konstituciją“. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 8 d. sprendime byloje Nr. 34/03 konstatuota, kad konstitucinėms vertybėms, *inter alia* asmens teisėms ir laisvėms, žala gali būti daroma (ir neatlyginama ar kitaip neatitaisoma) vien dėl to, kad teisėkūros subjektas tam tikrų santykių nereguliuoja teisiškai (arba juos teisiškai sureguliuoja nepakankamai intensyviai), t. y. kad nors Konstitucijoje ir yra įtvirtintos tam tikros vertybės, jos nėra deramai ginamos ir saugomos pagal Konstituciją; tokia situacija pagal Konstituciją netoleruotina.

1.5. Konstitucinis Teismas ne kartą konstatavo, kad teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas yra neatsiejami teisinės valstybės principo elementai. Teisėtų lūkesčių apsauga suponuoja *inter alia* tai, kad valstybė turi pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti teisinių santykių subjektų teises, taip pat įgytas teises, gerbti teisėtus interesus. Teisėtų lūkesčių apsaugos principas taip pat suponuoja valstybės, valstybės valdžią įgyvendinančių ir kitų valstybės institucijų pareigą laikytis valstybės priimtų įsipareigojimų. Šis principas taip pat reiškia įgytų teisių apsaugą, t. y. asmenys turi teisę pagrįstai tikėtis, kad jų pagal galiojančius įstatymus ar kitus teisės aktus, neprieštaraujančius Konstitucijai, įgytos teisės bus išlaikytos nustatytą laiką ir galės būti realiai įgyvendinamos (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d. nutarimas byloje Nr. 03/04-15/04-05/06, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. KT13-N5/2014). Įstatymų leidėjas jau išreiškė savo valią dėl aptariamų žmogaus teisės garantijos, todėl savo veiksmais sukūrė asmenims teisėtus lūkesčius – įstatymo garantuojamą subjekcinę teisę, bet paliko neišspręstą jos įgyvendinimo tvarkos klausimą ir nesukūrė būtino teisinio įrankio veiksmingai pasinaudoti šia teise arba jai apginti. Teisėtų lūkesčių apsaugos principas siejasi su visų valstybės institucijų pareiga laikytis priimtų įsipareigojimų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. gruodžio 18 d. nutarimas byloje Nr. 16/2000).

1.6. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnyje nustatytas teisinis reguliavimas, pagal kurį nesudariusių santuokos bendrai gyvenančių asmenų teisės į jų šeimos gyvenimo teisinį pripažinimą ir apsaugą įgyvendinimas yra visiškai priklausomas nuo įstatymų leidėjo diskrecijos, yra nesuderinamas su konstituciniais teisėtų lūkesčių ir teisinės valstybės principais, Konstitucijos 6 straipsnio pirmąja dalimi, pagal kuriuos įstatymų leidėjas negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų neginamos Konstitucijoje įtvirtintos asmenų teisės, nesaugomi iš Konstitucijos kylantys asmenų teisėti lūkesčiai. Kartu Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnyje nustatytu teisiniu reguliavimu yra paneigta bendrai gyvenančių nesudariusių santuokos asmenų konstitucinė teisė į jų šeimos gyvenimo teisinį pripažinimą ir apsaugą, kylanti iš Konstitucijos

38 straipsnio pirmosios ir antrosios dalių, aiškinamų kartu su Konstitucijos 21 straipsnio antrąja ir trečiąja dalimis, 22 straipsnio pirmąją ir ketvirtąją dalimis bei 29 straipsniu.

1.7. Šiuo klausimu itin svarbūs ir Lietuvos Respublikos pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją (toliau – Konvencija) priimti įsipareigojimai, kurie, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarime byloje Nr. 2/98 pateiktą išaiškinimą, neleidžia Lietuvos valstybei šalies gyventojams taikyti iš esmės kitokių nei pagal tarptautinės teisės principus ir normas žmogaus teisių standartų. Konstitucinis pagarbos tarptautinei teisei principas, t. y. principas *pacta sunt servanda*, reiškia imperatyvą sąžiningai vykdyti pagal tarptautinę teisę, *inter alia* tarptautines sutartis, priimtus Lietuvos Respublikos įsipareigojimus (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. KT2-N1/2014, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. KT11-N4/2014, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024), todėl pagarba tarptautinei teisei yra neatskiriama konstitucinio teisinės valstybės principo, kurio esmė – teisės viešpatavimas, dalis (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarimas Nr. KT2-N1/2014, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. KT11-N4/2014, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. KT31-N17/2016, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024). Lietuvos Respublika, pripažindama tarptautinės teisės principus ir normas, šalies gyventojams negali taikyti iš esmės kitokių standartų; save laikydama lygiateise tarptautinės bendrijos nare, ji savo valia priima ir pripažįsta šiuos principus bei normas, jos papročius, dėsningai integruojasi į pasaulio kultūrą ir tampa natūralia jos dalimi (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas byloje Nr. 2/98, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarimas Nr. KT11-N4/2014, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024). Susiklosčiusioje situacijoje Lietuvos Respublikos piliečiams neužtikrinama efektyvi teisių, nustatytų Konvencijos 8 straipsnyje, apsauga. Kaip Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. sausio 24 d. nutarime Nr. KT2-N1/2014 ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 18 d. nutarime Nr. KT11-N4/2014 pažymėjo Konstitucinis Teismas, Konstitucijos 135 straipsnio pirmosios dalies nuostatoje, pagal kurią Lietuvos Respublika privalo vadovautis visuotinai pripažintais tarptautinės teisės principais ir normomis, yra įtvirtintas konstitucinis pagarbos tarptautinei teisei principas, t. y. *pacta sunt servanda* principas, reiškiantis imperatyvią pareigą sąžiningai vykdyti pagal tarptautinę teisę, *inter alia* tarptautines sutartis, priimtus Lietuvos Respublikos įsipareigojimus.

1.8. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo jurisprudencijoje plačiai aiškina šeimos sąvoką ir yra aiškiai pripažinęs, kad Konvencijos 8 straipsnyje sąvoka „šeima“ neapribojama tik santuokos pagrindu sukurtais santykiais, bet gali apimti ir *de facto* šeimos ryšius, jei asmenys gyvena kartu nesudarę santuokos (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *Vallianatos ir kiti prieš Graikiją* (peticijos Nr. 29381/09 ir 32684/09)). Teisė į šeimos gyvenimą suponuoja ne tik valstybių pareigą susilaikyti nuo neteisėto kišimosi į asmens šeimos gyvenimą, bet ir pozityvius įsipareigojimus, būtinus veiksmingai šios asmens teisės apsaugai užtikrinti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1979 m. birželio 13 d. sprendimas byloje *Marckx prieš Belgiją* (peticija Nr. 6833/74)). EŽTT ne kartą yra pažymėjęs, kad pagal Konvencijos 8 straipsnį yra ginami ir kiti bendro gyvenimo santykiai, kuriuos apibūdina asmenų tarpusavio ryšių pastovumas, priimtų įsipareigojimų pobūdis, bendrų vaikų turėjimas ir kt. Pavyzdžiui, EŽTT yra ne kartą nurodęs, kad visoms poroms, palaikančioms stabilius ir palaikomus santykius, reikalingas jų santykių teisinis pripažinimas ir apsauga (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. liepos 21 d. sprendimas

Oliari ir kiti prieš Italiją (peticijos Nr. 18766/11 ir 36030/11)). Nepaisant to, kad Lietuvoje partnerystės institutas buvo sukurtas dar 2000 metais, valstybėje iki šiol nėra pripažįstamos kitos nei santuoka šeimos santykių formos, dėl to sukuriama prielaidos neužtikrinti Konvencijos 8 straipsnyje numatytos asmens teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą apsaugos. Nurodyta EŽTT praktika reikšmingai prisideda ir stiprina Lietuvos oficialią konstitucinę doktriną dėl šeimos santykių sampratos. Atsižvelgiant į tai, Civilinio kodekso nuostatų, reguliuojančių bendro gyvenimo neįregistravus santuokos, negaliojimas dėl Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnyje nustatytos sąlygos ne tik pažeidžia Lietuvos Respublikos pagal Konvenciją priimtus tarptautinius įsipareigojimus, ką draudžia Konstitucijos 135 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinta *pacta sunt servanda* imperatyvi pareiga tačiau kartu sukuria ir Konstitucijos 138 straipsnio trečiosios dalies nuostatomis prieštaraujančią situaciją, kai neužtikrinamas Konvencijos, kaip sudedamosios Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalies, tinkamas taikymas ir veikimas.

2. Prašyti Konstitucinį Teismą ištirti, ar Civilinio kodekso 3.229 straipsnis tiek, kiek pagal jame nustatytą teisinį reguliavimą leidžiamas tik partnerystės tarp vyro ir moters įregistravimas įstatymų nustatyta tvarka, neprieštarauja Konstitucijos 21 straipsnio antrajai ir trečiajai dalims, įpareigojančioms įstatymu ginti žmogaus orumą ir draudžiančioms jį žeminti, 22 straipsnio pirmajai ir ketvirtajai dalims, saugančioms asmens privataus gyvenimo neliečiamumą, 38 straipsnio pirmajai ir antrajai dalims, aiškinamoms kartu su Konstitucijos 29 straipsniu, pagal kurias valstybė saugo šeimas jų nediskriminuodama, 135 straipsnio pirmajai daliai, įtvirtinančiai minėtą *pacta sunt servanda* principą, 138 straipsnio trečiajai daliai, apibrėžiančiai tarptautinių sutarčių vietą nacionalinėje teisės sistemoje, konstituciniam teisinės valstybės principui, atsižvelgiant į šiuos teisinius argumentus:

2.1. Nors Civilinio kodekso trečiosios knygos VI dalies XV skyriaus nuostatos dar nėra įsigaliojusios, Konstituciniam Teismui išsprendus šio nutarimo 1 punkte nurodytą klausimą, kartu būtina išspręsti ir klausimą dėl Civilinio kodekso 3.229 straipsnio nuostatos konstitucingumo. Jei Konstitucinis Teismas išaiškintų, kad Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 28 straipsnis prieštarauja Konstitucijai, ši norma būtų eliminuota iš teisinės sistemos ir pagal šio įstatymo 2 straipsnio bendrąją taisyklę įsigaliotų Konstitucijai prieštaraujanti Civilinio kodekso 3.229 straipsnio nuostata, pagal kurią partnerystė leidžiama tik tarp vyro ir moters.

2.2. Be to, aiškindamas Konstitucijos 105 straipsnio pirmojoje dalyje vartojamos formuluotės „Seimo priimti aktai“ turinį (pagal Konstitucijos 105 straipsnio pirmąją dalį „Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimą, ar neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti Seimo priimti aktai“), Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ne tik tai, kad jis turi įgaliojimus tirti galiojančių ir negaliojančių teisės aktų atitikties Konstitucijai, bet ir tai, kad jis turi įgaliojimus tirti Seimo priimtų ir oficialiai paskelbtų įstatymų ir kitų teisės aktų atitikties Konstitucijai, neatsižvelgdamas į tai, kokia nustatyta šių įstatymų ar kitų teisės aktų taikymo pradžios data. Kitaip tariant, Konstitucinis Teismas konstatavo, kad pagal Konstituciją jis turi įgaliojimus tirti dar neįsigaliojusius įstatymų ir kitų Seimo priimtų aktų atitikties Konstitucijai; svarbu, kad šie įstatymai ir kiti Seimo priimti teisės aktai būtų priimti ir oficialiai paskelbti. Tokia oficiali konstitucinė doktrina suformuluota Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarime byloje Nr. 34/2000-28/01, kuriame tirtos dar neįsigaliojusio įstatymo nuostatos.

2.3. Kitaip nei konstitucinė santuokos samprata, konstitucinė šeimos samprata, be kita ko, yra neutrali lyties požiūriu (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. KT3-N1/2019). Pagal Konstituciją ir konstitucinį teisinės valstybės principą, Seimas, kaip

įstatymų leidžiamosios valdžios institucija, vykdydamas savo konstitucinius įgaliojimus, privalo paisyti Konstitucijos ir iš jos kylančių reikalavimų, *inter alia* priimti įstatymus, užtikrinančius tinkamą žmogaus orumo (Konstitucijos 21 straipsnio antroji ir trečioji dalys), privataus gyvenimo (Konstitucijos 22 straipsnio pirmoji ir ketvirtoji dalys), lygiateisiškumo (Konstitucijos 29 straipsnis) apsaugą. Konstitucinė žmogaus orumo apsauga neatsiejama nuo Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto visų asmenų lygybės principo. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad visi žmonės iš prigimties laikytini lygiais savo orumu ir teisėmis (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada Nr. KT 20-II/2017, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. KT3-N1/2019, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024). Konstitucijoje, *inter alia* jos 29 straipsnyje, įtvirtintas asmenų lygiateisiškumo principas neatsiejamas nuo konstitucinio teisinės valstybės principo, kuris yra universalus principas ir kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema bei pati Konstitucija (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. vasario 15 d. nutarimas byloje Nr. 28/2009, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. KT6-N3/2016, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. kovo 14 d. išvada Nr. KT24-II/2024). Viena iš pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamo diskriminavimo formų yra žmogaus teisių varžymas dėl jo lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, kuris kartu laikytinas ir žmogaus orumo žeminimu. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarime byloje Nr. 21/2008 yra išaiškinta, kad demokratinėje teisinėje valstybėje tam tikru laikotarpiu vyraujančios daugumos visuomenės narių nuostatos ar stereotipai negali būti konstituciškai pateisinamas pagrindas, remiantis konstituciškai svarbiais tikslais, diskriminuoti asmenis vien dėl jų lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, riboti pagal Konstituciją garantuojamų teisių. Šiame nutarime, pasisakydamas dėl konstitucinės šeimos sampratos, Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygybės principu ir diskriminacijos draudimu yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos, kuri yra neutrali lyties požiūriu, sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, t. y. grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas. Taigi pagal Konstitucijos 38 straipsnio pirmąją ir antrąją dalis, aiškinamas kartu su Konstitucijos 29 straipsniu, saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, taip pat ir šią sampratą atitinkančios tos pačios lyties poros. Atsižvelgiant į tai, 2000 metais patvirtinto Civilinio kodekso 3.229 straipsnio norma, kiek pagal ją leidžiamas tik partnerystės tarp vyro ir moters įregistravimas įstatymų nustatyta tvarka, akivaizdžiai prieštarauja konstituciniam asmenų lygiateisiškumo principui ir seksualinės orientacijos pagrindu diskriminuoja šeimos santykius faktiškai sukūrusius tos pačios lyties asmenis, pažeidžia konstitucines tokių asmenų teises į teisinę orumo ir privataus gyvenimo apsaugą, todėl pripažintina antikonstitucine.

2.4. Remiantis nuosekliai formuojama EŽTT praktika (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. sausio 17 d. sprendimas byloje *Fedotova prieš Rusijos Federaciją* (peticija Nr. 40792/10); Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gegužės 23 d. sprendimas byloje *Buhuceanu ir kt. prieš Rumuniją* (peticija Nr. 20081/19); Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. birželio 1 d. sprendimas byloje *Maymulakhin ir Markiv prieš Ukrainą* (peticija Nr. 75135/14); Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje *Przybyszewska ir kiti prieš Lenkiją* (peticija Nr. 11454/17)), valstybės, Konvencijos dalyvės, turi pozityvią pareigą savo teisinėje sistemoje numatyti tam tikrą teisinę formą, kuri leistų vienos lyties asmenims sureguliuoti teisinius santykius, teisiškai juos pripažinti ir apsaugoti. EŽTT yra pažymėjęs, kad šeimos sąvoka yra evoliucinė ir kad

nėra pagrindo manyti, jog tai keltų pavojų kitoms vertybėms. EŽTT praktikoje teisinių priemonių vienalytėms šeimoms pripažinti ir apsaugoti nebuvimas valstybėje pažeidžia Konvencijos 8 straipsnį, garantuojantį teisę į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą. Ši EŽTT praktika koreliuoja su Konstitucijos 38 straipsnio pirmąja ir antrąja dalimis, o vadovaujantis Konstitucijos 138 straipsnio trečiąja dalimi, Konvencija yra sudėtinė Lietuvos teisės sistemos dalis ir formuoja žmogaus teisių standartą. Atsižvelgiant į tai, Civilinio kodekso 3.229 straipsnio nuostata, pagal kurią leidžiamas tik partnerystės tarp vyro ir moters įregistravimas įstatymų nustatyta tvarka, ne tik pažeidžia Lietuvos Respublikos pagal Konvenciją priimtus tarptautinius įsipareigojimus, t. y. prieštarauja Konstitucijos 135 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtintam *pacta sunt servanda* principui, bet kartu sukuria ir Konstitucijos 138 straipsnio trečiosios dalies nuostatoms prieštaraujančią situaciją, kai neužtikrinamas Konvencijos, kaip sudedamosios Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalies, tinkamas taikymas ir veikimas.

Ministras Pirmininkas

Teisingumo ministras